

Publisher: Igitur publishing. Website: www.tijdschriftstudies.nl
Content is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 License
URN:NBN:NL:UI:10-1-114141. TS > # 33, juli 2013, p. 97-101.

Tien vragen aan een tijdschriftredacteur

Laurens Ham werkt als promovendus aan de Universiteit Utrecht en is redacteur van *Terras*, een van de vier tijdschriften die met 25.000 euro gesubsidieerd werden door het Initiatief Literaire Tijdschriften van het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Nederlands Letterenfonds. *TS* sprak hem over zijn fascinaties en over de plaats van *Terras* in het Nederlandstalige tijdschriftenveld.

1. VAN WELK TIJDSCHRIFT HAD JE REDACTEUR WILLEN ZIJN?

Voor de hand ligt misschien *Podium*, jaargang 1951, maar ik kies toch voor *Utopiaansche Courant* (1819-1820). Dat is een gefictionaliseerde krant, onder leiding van Jean Baptiste Didier Wibmer, waarin veel commentaar wordt geleverd op gebeurtenissen ten tijde van de vroege monarchie. Het was een vreemde eend in de bijt, aangezien het om een oppositietijdschrift ging. Destijds was dat uniek, een belangrijke reden waarom ik juist bij dit blad in de redactie zou willen zitten. Hoe moet het zijn geweest om in een repressief regime een dergelijk tijdschrift te maken? Hoe kan drukwerk zo explosief zijn? En wie lazen die courant nu eigenlijk? Het zijn vragen die me bij mijn promotieonderzoek naar literaire autonomie de nodige hoofdbrekens opleveren en een redacteurschap zou me helpen het blad beter te begrijpen.

2. OP WELKE TIJDSCHRIFTEN HEB JE EEN ABONNEMENT?

Dat zijn er aardig wat: *De Groene Amsterdammer*, *Vooy's*, *De negentiende eeuw*, *Over Multatuli*, *Nederlandse Letterkunde*, *Terras*, *Dietsche Warande & Belfort*, *nY* en *Gonzo Circus*. Op dat laatste tijdschrift heb ik een proefabonnement, maar ik ga het waarschijnlijk niet verlengen. O ja, en *De Gids* – maar dat zit tegenwoordig bij *De Groene Amsterdammer*. Het zegt wel wat dat ik het in eerste instantie vergat; ik ben blij dat ik het kan lezen, maar andere literaire tijdschriften zijn me liever.

3. KUN JE KORT IETS VERTELLEN OVER DE GESCHIEDENIS VAN *TERRAS*?

Eigenlijk begint de geschiedenis van *Terras* in 2008, als *Raster* wordt opgeheven. Onder anderen Erik Lindner en Jan Baeke wilden dit blad een digitaal (voort)bestaan geven, door teksten uit *Raster* te ontsluiten op www.tijdschrifttraster.nl. Daarna groeide echter de behoefte aan een ‘rasteriaans’ tijdschrift met een bijna geheel nieuwe redactie, dat

nieuw werk zou presenteren in de geest van *Raster*. Dat werd *Terras*, een tijdschrift voor vertaalde literatuur uit alle taalgebieden dat ook veel aandacht heeft voor de kruisbestuiving tussen literatuur en andere kunstvormen. Er is in *Terras* overigens ook wel ruimte voor Nederlandse literatuur, maar dan vooral voor debutanten en voor auteurs die in andere tijdschriften niet of nauwelijks een podium hebben, bijvoorbeeld omdat ze werken op het grensvlak tussen literatuur en beeld.

We proberen met *Terras* ook *Raster* in ere te houden. Op onze [site](#) vindt de bezoeker bijvoorbeeld het Raaijmakersproject, dat hedendaagse componisten, schrijvers, filmmakers en beeldend kunstenaars uitnodigt te reageren op Dick Raaijmakers' befaamde *Raster*-essay 'De kunst van het machinelezen' uit 1978. Op die manier ontstaat in een digitale omgeving nieuw materiaal in wisselwerking met een oude *Raster*-tekst. Ook in onze papieren uitgaven proberen we op onze voorganger voort te bouwen: in 2014 verschijnt bijvoorbeeld een nummer getiteld 'Utopie', waarmee we inhaken op het *Raster*-nummer 'Utopie tegen utopie' uit 1984.

4. WAT SPREEKT DE REDACTIE VAN *TERRAS* ZO AAN IN *RASTER*?

In onze ogen heeft dat tijdschrift heel veel grote internationale schrijvers in het Nederlandse taalgebied geïntroduceerd of bekender gemaakt: Samuel Beckett, Denis Diderot, Raymond Queneau, Italo Calvino, Danilo Kiš... Belangrijk was ook de nadruk op minder toegankelijke teksten en taalgebieden, die de lezer niet zomaar tegenkwam in de boekhandel. *Raster* was, en *Terras* is, een tijdschrift dat verschillende tendensen in een internationaal literair landschap bij elkaar brengt, daarbij voortgestuwd door een enthousiaste redactie met een breed netwerk. Voor *Terras* is dat netwerk belangrijk, omdat lang niet alle bijdragen uit de stapel ongevraagde kopij komen: er zijn onder andere contacten met Poetry International, City2Cities en andere festivals, met het Expertisecentrum Literair Vertalen van de Universiteit Utrecht en verder kunnen de redacteurs putten uit hun eigen professionele omgeving. Sanneke van Hassel is bijvoorbeeld expert voor het internationale verhaal – zij spoorde het proza van de Catalaanse auteur Quim Monzó en van de Serviër David Albahari op, dat vervolgens in *Terras* is gepubliceerd.

5. *TERRAS* LEGT EEN STEVIGE NADRIK OP (VERTAALDE) PRIMAIRE TEKSTEN. WAAROM IS DAT?

Er zijn nauwelijks tijdschriften die vertaald primair werk een prominente plaats geven. Die leemte wilde *Terras* vullen. Daarom geven we weinig ruimte aan secundaire teksten: liever drukken we een grotere hoeveelheid verhalen en/of gedichten af. Die worden wel altijd voorzien van een korte inleiding, die de auteur en zijn thema's bij de lezer introduceren. Zeker in het geval van internationale literatuur heeft deze behoefte aan context.

6. OP WELKE BIJDRAGEN IN *TERRAS* BEN JE TROTS?

Ik ben erg enthousiast over het eerder genoemde Raaijmakersproject. Momenteel is dat een puur digitaal initiatief, waarvan de bijdragen niet op papier zijn verschenen. *Terras* vindt het belangrijk dat het digitale domein geen secundaire rol speelt, maar een eigen bestaansrecht heeft. Doordat we werken met thema's en projecten die in de loop der tijd

steeds verder aangroeien, speelt de website van *Terras* een niet te onderschatten rol in ons beleid als tijdschrift.

Ik ben ook trots op de (digitale en papieren) publicatie van Piet Devos' vertaling van Aimé Césaire, een schrijver uit Martinique, van wie nauwelijks iets in het Nederlands was vertaald. Het gaat om prachtige gedichten, waarin een politieke en postkoloniale kritiek wordt verwoord in een extreme, surrealistische beeldtaal. Bijzonder is ook de vertaling van literair werk van Eric Satie, die toch vooral bekendheid geniet als componist. Op onze site zijn een soort semi-gefictionaliseerde essays van zijn hand te lezen, vertaald door onze redacteur Kim Andringa.

Wat de papieren *Terras*-publicaties betreft vind ik nummer 02, 'Ruïne/Omhoog' heel bijzonder. Een grensoverschrijdende poging om iets te maken wat alleen op papier kan bestaan: het gaat om een losbladig nummer met op elke pagina zowel beeld- als tekstelementen. De materialiteit is een integraal onderdeel van het nummer: als je de bladen lang genoeg op elkaar laat liggen, zou de stencilinkt ervan in elkaar over moeten gaan lopen.

7. WAT IS VOOR *TERRAS* DE VERHOUDING TUSSEN DE PAPIEREN NUMMERS EN DE WEBSITE?

Zoals ik al zei, is het belangrijk dat de website geen secundaire functie heeft. Het is bij *Terras* eerder andersom: we publiceren vaker iets digitaal dan op papier. De gedrukte nummers bieden natuurlijk wel de mogelijkheid van ordening en selectie van materiaal dat veelal al een online publicatie beleefde. Onze papieren nummers proberen we ook wel een bijzondere vorm te geven: wie zich tegenwoordig nog richt op een regelmatig verschijnend gedrukt format, moet wel iets bijzonders met de uiterlijke verschijningsvorm doen. Ik heb het gevoel dat mensen het nog wel leuk vinden een tijdschrift in papieren vorm te bezitten, maar de drempel om het aan te schaffen of een abonnement te nemen is hoog. Het is dan ook erg belangrijk om digitaal actief te zijn. Dat is ook een kwestie van met je tijd meegaan: onze leesprocessen veranderen, doordat we blootgesteld worden aan een constante flux van informatie. We gaan 's avonds niet meer zo snel op de bank zitten met een literair tijdschrift, maar willen tussendoor op onze tablet of smartphone een tekst kunnen lezen. Daar moet je als redactie op inspelen, bijvoorbeeld door actief te zijn op sociale media. Wanneer *Terras* een vertaling aankondigt op Facebook, is dat al snel terug te zien in de statistieken van de site.

8. WAAROM DENK JE DAT *TERRAS* SUBSIDIE HEEFT GEKREGEN VAN HET LETTERENFONDS?

Allereerst denk ik dat we goed nagedacht hebben over onze eigen plek in het veld: we richten ons als enige primair op internationale literatuur, we bewegen ons expliciet op het grensvlak tussen literatuur, beeldende kunst en muziek, en we hebben een springplankfunctie voor minder bekende buitenlandse auteurs en jonge vertalers. Daarnaast zal onze digitale positie een grote rol hebben gespeeld bij de beslissing van de commissie, die sterk lette op strategieën voor digitalisering en publiekswerving. Over digitaal publiceren wordt vaak heel moeilijk gedacht: er zijn redacties die ingewikkelde apps bedenken om lezers aan zich te binden, maar de kracht van www.tijdschriftterras.nl ligt simpelweg in

een eenvoudige, goed onderhouden webomgeving waarin de inhoud de boventoon voert en waarin twee à drie keer per week nieuw materiaal gepubliceerd wordt. Ten slotte denk ik dat de commissie *Terras* een kans heeft willen geven, enerzijds omdat we een jong tijdschrift zijn dat zijn beloftes wil waarmaken, anderzijds omdat er in het tijdschriften-landschap nauwelijks meer ruimte is voor het internationale experiment.

9. WAT VIND JE VAN DE REACTIES DIE *TERRAS* OP DE VERWORVEN SUBSIDIE HEEFT GEHAD?

Het viel me op dat een oud cliché nog altijd leeft, namelijk dat een tijdschrift een geparfumeerd papieren ding moet zijn, dat eens in de zoveel tijd op je deurmat valt. In de bewuste subsidieronde werd echter streng geselecteerd op het bereik van het tijdschrift *buiten* het papieren domein, en daar scoort *Terras* erg goed: met de eigen website, met het onderhouden van *Raster* en met de verschillende literaire avonden die we organiseren. Over dat succes, online en op literaire avonden, vertelde ik *NRC Handelsblad* toen ze me een reactie op de toekenning vroegen. Helaas ging het aanvankelijk alleen maar over abonneeaantallen. Dit heeft *NRC* later gelukkig nog wel rechtgezet.

Een andere opvallende reactie was die van critici die beweren dat de commissie helemaal niet heeft gelet op kwaliteit, maar het geld evenredig heeft verdeeld over een traditioneel tijdschrift (*Hollands Maandblad*), een christelijk blad (*Liter*), een publieksgericht tijdschrift (*Das Magazin*) en een experimenteel blad (*Terras*). Het lijkt me te cynisch om te denken dat de commissie niet heeft gelet op kwaliteit; de selectie was heel streng. Maar toch kan ik me er wel wat bij voorstellen dat er uiteindelijk óók ‘strategisch’ gekozen is. Ik vraag me echter af of het zo erg is, als er inderdaad gekozen zou zijn voor verschillende poëtische richtingen. Naar mijn mening hebben veel van de oudere tijdschriften een minder duidelijke smoel dan ze ooit hadden. In een tijd waarin literaire tijdschriften door de moeilijke economische omstandigheden gedwongen worden een positie in te nemen, is het toch jammer dat de meeste bladen zoveel op elkaar lijken. *Terras* daarentegen is gezegend met een eigen stem en maakt daarmee een verschil. Tegelijk denk ik ook dat het niet toevallig is dat juist twee relatief jonge tijdschriften (*Terras* en *Das Magazin*) tot de gehonoreerden behoorden. Voor de oudere tijdschriften was het de zóveelste subsidieronde waarin ze zich begaven, terwijl jongere tijdschriften bereid waren er nog alle tijd en moeite in te steken.

Wat de reacties op de subsidie betreft, waren de vele felicitaties van lezers en collega’s uiteindelijk het leukst. Ik kreeg door hoeveel mensen *Terras* eigenlijk kenden en ik merkte ook dat het nieuws rond de subsidie daar veel invloed op had: op Facebook was er een flinke stijging van het aantal volgers. Mijn eigen enthousiasme werd er alleen maar groter door: ik merkte dat ik in een vrolijke context over literaire tijdschriften kon praten, terwijl de toonzetting meestal weinig optimistisch is.

10. WAT GAAT *TERRAS* MET DE VERWORVEN SUBSIDIE DOEN?

De 25.000 euro subsidie geven ons allereerst de kans om ons digitaal te versterken. We willen niet alleen regelmatig nieuw materiaal online brengen, maar we zijn van plan de site ook een ander ontwerp te geven en meer zoekmogelijkheden toe te staan,

bijvoorbeeld door tags of door een geniusfunctie, waarbij je artikelen krijgt aangeraden naar aanleiding van het zoekgedrag van eerdere bezoekers. In de toekomst moet het ook mogelijk worden om zelf *printed on demand*-nummers aan te vragen, samengesteld met materiaal van de site.

Een deel van het bedrag is daarnaast bestemd voor onze toekomstige projecten: het project 'Berlijn' dat nu loopt, 'Maken en breken' van later in 2013 en 'Utopie' in 2014. We willen daar een groot project van maken – zoals altijd op papier, digitaal en 'live' - maar ook een project waarmee we nieuwe *Terras*-lezers aan ons kunnen verbinden. Dat willen we onder meer doen via een crowdfundingactie; om die goed te kunnen opzetten is ook geld nodig.

Verder komt de subsidie goed van pas voor het organiseren van avonden en middagen die zó ambitieus zijn dat we het niet met toegangsgelden alleen kunnen bekostigen. In 2012 hebben we bijvoorbeeld het 'Ruïneus diner' georganiseerd: een vijfgangenmenu en vier heel verschillende performances op een landgoed in Voorschoten. Een goede manier om abonnees en nieuwe lezers aan je te binden, maar wel erg kostbaar. Daar kan een subsidie bij helpen.